

# Kotlina Jeleniogórska na starych pocztówkach

Das Hirschberger Tal auf alten Ansichtskarten  
The Valley of Jelenia Góra in Old Postcards



# Kotlina Jeleniogórska na starych pocztówkach

Das Hirschberger Tal auf alten Ansichtskarten  
The Valley of Jelenia Góra in Old Postcards



Autor / Author / Author

Kamila Wilk, Dorota Kacprzak, Wojciech Miatkowski

Konsultacja historyczna / Historische Konsultation / Historical consultation

Marcin Zawila

Tłumaczenie / Übersetzung / Translation

Tomasz Pryll (deutsche Version)

Marcin W. Markowicz (English version)

Opracowanie graficzne / Graphische Bearbeitung / Graphic design

Wojciech Miatkowski

Korekta wersji polskiej

Jolanta Pol

Wydanie II

Wydanie I ukazało się w wydawnictwie Piątek Trzynastego

© Copyright by Księży Młyn Dom Wydawniczy, Łódź 2006

ISBN 978-83-7729-185-6



Wydawca / Verlag / Publisher

KSIĘŻY MŁYN Dom Wydawniczy Michał Koliński

90-345 Łódź, ul. Księży Młyn 14

tel./faks 42 632 78 61, 42 630 71 17, 602 34 98 02

infolinia: 604 600 800 (codziennie 8-22, także sms), gg 414 79 54

www.km.com.pl; e-mail: biuro@km.com.pl

Łódź – Jelenia Góra 2012

Wydanie II

Książki wydawane przez **Księży Młyn Dom Wydawniczy** mają na celu ukazanie piękna, tradycji oraz historii miast i regionów naszego kraju. Poprzez nasze publikacje pragniemy utrwalać i rozbudzać zamilowanie mieszkańców swymi „małymi ojczyznami”.

Księży Młyn Dom Wydawniczy – czołowy wydawca książek regionalnych i komunikacyjnych zaprasza do współpracy Autorów mających pomysły na książki związane z **miastami, regionami** oraz **tematami komunikacyjno-transportowymi**. Prosimy także o kontakt osoby posiadające zdjęcia, jak i różnego rodzaju pamiątki nawiązujące do interesujących nas tematów.



*Książki dla ludzi ciekawych*

**Na pierwszej stronie okładki:**

panorama Jeleniej Góry

**Auf der ersten Seite des Buchdeckels:**

Hirschberg – Gesamtansicht

**On the front side of the bound:**

The panorama of Jelenia Góra

## Dawne widokówki Kotliny Jeleniogórskiej – zaproszenie na spacer w czasie i przestrzeni

Nie przypadkiem stare widokówki stają się coraz popularniejszym przedmiotem zbiorów kolekcjonerskich, a kolejne wydania albumów z dawnymi kartami pocztowymi cieszą się niezmienną popularnością. Jest bowiem w nas wszystkich potrzeba zobaczenia świata takim, jakim był on niegdyś, lub – przynajmniej – jakim chcieli go pokazać wydawcy widokówek.

Album, który oddajemy czytelnikom, powstał na podstawie reprodukcji starych widokówek gromadzonych przez Grodzką Bibliotekę Publiczną w Jeleniej Górze.

Bogactwo form i tematów widokówek z tego regionu jest tak wielkie, że chyba niemożliwe jest dzisiaj wydanie albumu zawierającego wszystkie widokówki Kotliny Jeleniogórskiej.

Prezentowany wybór to zaledwie nikła część z wielu tysięcy wydanych starych jeleniogórskich kart pocztowych i fragment kolekcji Grodzkiej Biblioteki Publicznej w Jeleniej Górze.

Mamy jednak nadzieję, że uda się przybliżyć czytelnikom nie tylko rozległą tematykę kart pocztowych, ale także różnorodne, oryginalne techniki reprodukcyjne, a co najważniejsze, będą oni mieli okazję porównać obrazy współczesne z obrazami z przeszłości.

Grono kolekcjonerów i badaczy starych widokówek, analizując historię poczty i przepisy pocztowe, próbowało ustalić, kiedy wydano pierwsze widokówki. Przyjmuje się, że po raz pierwszy pojawiły się one w trakcie wojny francusko-pruskiej z 1870 roku.

Moim zdaniem, historia widokówek Kotliny Jeleniogórskiej i Karkonoszy ma związek z rozwojem turystyki, a precyzyjniej mówiąc, z promocją turystyki.

Początków turystyki na tym terenie historycy doszukują się bardzo wczesnie. Pierwsi turyści – kuracjusze – już w średniowieczu przybywali do Cieplic dla podratowania zdrowia. Z czasem uzdrowisko zaczęło się rozbudowywać, aby zaspokoić potrzeby gości. Na jednej z prezentowanych widokówek można zobaczyć

owalne budynki basenów kąpielowych, które powstały w XVII wieku i dopiero w latach dwudziestych XX wieku zostały wbudowane w gmach istniejącego do dziś Domu Zdrojowego. W końcu XVII wieku na szczycie Śnieżki wzniesiono kaplicę pod wezwaniem św. Wawrzyńca. Najwyższy szczyt Karkonoszy stał się atrakcyjnym celem wycieczek wiernych i turystów. Nieliczne budy pasterskie przekształciły się w schroniska górskie. Do roku 1870 Karkonosze były najwyższymi i najczęściej odwiedzanymi górami Prus.

Prawdziwy rozkwit turystyki wiąże się z uruchomieniem w 1866 roku linii kolejowej łączącej Jelenią Górę z Berlinem, a rok później – z Wrocławiem. Pomiedzy właścicielami obiektów turystycznych rozpoczęła się walka o turystów. W 1870 roku prowadzący schronisko na Śnieżce Fryderyk Sommer wydał kartę pocztową ozdobioną po stronie korespondencyjnej ilustracją szczytu Śnieżki. Wizerunek ów powielany był najprawdopodobniej stemplem kauczkowym. Karta Sommera jest najstarszą widokówką z Kotliny Jeleniogórskiej. Wydana została w tym samym roku, co ilustrowane pocztówki wojenne, uznawane za najstarsze w historii kart pocztowych. Karta z 1870 roku znana jest jedynie z przekazów prasowych, ale niemal identyczna widokówka zachowała się do dziś w zbiorach Muzeum Karkonoskiego.

Obecnie widokówki są istotnym elementem reklamy turystycznej. Wrażenia z podróży turyści przekazują nie tylko za pośrednictwem tekstu pisanego, ale i obrazu. Obraz zaczyna wypierać nawet komunikaty pisane. Na wielu widokówkach wydawcy wyręczają turystę do tego stopnia, że przygotowują gotowe nadruki: Pozdrowienia z Jeleniej Góry lub Karkonoszy. Turysta składa jedynie podpis, a adresat zamiast opisu otrzymuje obraz, który o atrakcjach wypoczynku mówi sam za siebie.

Album „Kotlina Jeleniogórska na starych pocztówkach” umożliwi współczesnemu turyście jeszcze inną formę zwiedzania tego pięknego zakątka Polski – wycieczkę w czasie.

Marcin Zawila

## Die alten Ansichtskarten des Hirschberger Tals – eine Einladung zur Reise durch Raum und Zeit

Nicht ohne Grund sind alte Ansichtskarten immer populärer als Sammelstücke, und die neuen Ausgaben der Alben mit solchen Postkarten erfreuen sich nach wie vor großer Nachfrage. In uns allen besteht die Sehnsucht danach, die Welt so zu sehen, wie sie früher war, oder mindestens – wie sie die Herausgeber der Ansichtskarten zeigen wollten.

Dieses Album, das wir unseren Lesern vorstellen, besteht aus Reproduktionen alter Ansichtskarten, die sich in den Beständen der Städtischen Bibliothek zu Hirschberg befinden.

Der Reichtum an Formen und Themen der aus dieser Region stammenden Ansichtskarten ist so groß, dass es heute wohl unmöglich wäre, sie in einer einzigen Veröffentlichung vorzustellen.

Die hier vorgestellte Auswahl beinhaltet nur ein Bruchstück aus tausenden herausgegebenen Hirschberger Postkarten und nur ein Fragment des Gesamtbestands der Kollektion der Städtischen Bibliothek zu Hirschberg.

Wir hoffen jedoch, dass wir hiermit nicht nur die breite Thematik der Postkarten, aber auch verschiedenartige, originelle Reproduktionstechniken vorstellen können, und dem Leser die Möglichkeit geben, den heutigen Zustand mit den Bildern der Vergangenheit zu vergleichen.

Zahlreiche Postkartensammler und -forscher haben versucht – durch Analysen der Postgeschichte und -gesetze – das Erscheinungsdatum der ersten Ansichtskarte zu erörtern. Es wird angenommen, dass sie zum ersten Mal in der Zeit des französisch – preußischen Krieges 1870 erschienen sind.

Meines Erachtens hat die Geschichte der Ansichtskarten aus dem Hirschberger Tal und Riesengebirge mit der Entwicklung der Touristik zu tun, genauer: mit der Promotion der Touristik.

Die Anfänge der Touristik in diesem Gebiet werden von den Historikern sehr früh angesetzt. Die ersten Reiselustigen – Kurgäste – kamen schon im Mittelalter zur Heilung nach Bad Warmbrunn. Das Bad musste mit der Zeit gehen, um den

Ansprüchen der Gäste standhalten zu können. Auf einer der Ansichtskarten kann man ovale Bauten der Bäder sehen, die im 17. Jhd. entstanden und erst in den 20-er Jahren des 20. Jhd. in das Gebäude des bis heute vorhandenen Kurhauses komponiert wurden. Ende des 17. Jhd. wurde auf der Schneekoppe die St. Laurentius Kapelle errichtet. Der höchste Berg des Riesengebirges wurde somit ein beliebtes Ausflugsziel der Pilger und Wanderer. Die wenigen Hirtenbauten verwandelten sich in Herbergen. Bis 1870 war das Riesengebirge die am häufigsten besuchte Bergkette Preußens.

Eine wahre Blütezeit für die Touristik begann mit der Eröffnung der Bahnlinie zwischen Hirschberg und Berlin (1866) und mit Breslau (ein Jahr später). Zwischen den Inhabern der touristischen Objekte begann der Kampf um den Kunden. 1870 hat der Betreiber der Herberge auf der Schneekoppe Friedrich Sommer eine Postkarte herausgegeben, die auf der Textseite mit dem Bild der Schneekoppenspitze verziert war. Das Bild wurde wahrscheinlich mit Hilfe eines Kautschukstempels vervielfältigt. Die Sommer'sche Karte ist die älteste Ansichtskarte im Hirschberger Tal. Sie wurde in demselben Jahr veröffentlicht, wie die illustrierten Kriegspostkarten, die als die ältesten in der Geschichte der Postkarten gelten. Die Ansichtskarte vom 1870 ist nur dank der Presseberichte bekannt, jedoch nahezu identische Karte besitzt in seinen Sammlungen das Riesengebirgsmuseum.

Heute sind Ansichtskarten ein wichtiges Element der Werbung in der Touristik. Die Eindrücke der Reisenden werden nicht nur in Worten, aber auch im Bild übermittelt. Die Illustrationen scheinen sogar die Schrift zu verdrängen. Auf vielen Ansichtskarten gibt es fertige Aufdrucke: „Grüße aus dem Riesengebirge oder aus Hirschberg“. Der Absender braucht lediglich die Karte zu unterschreiben, der Empfänger bekommt – anstatt einer Beschreibung – ein Bild, das selbstständig von den Reizen des Urlaubs erzählt.

Das Album: „Das Hirschberger Tal auf alten Ansichtskarten“ eröffnet vor den Touristen noch eine Form der Besichtigung dieses schönen Teils Polens: eine Reise durch die Zeit.

Marcin Zawila

## Old-time picture postcards of the Valley of Jelenia Góra – an invitation to travel in time and space

It is of no accident that old picture postcards become increasingly popular collector's items, and that new editions of old-time postcards albums are invariably in vogue. There is a desire – in all of us – to see the world as it once was, or, at least, in the way the picture postcards publishers wanted it to be presented.

The album we are presenting to the readers is a compilation of reprints of old picture postcards collected by the Town Public Library in Jelenia Góra.

The variety of forms and themes of the Valley of Jelenia Góra picture postcards is so wide that it is hardly possible to publish an album containing them all. The presented selection is only a fraction of thousands of old postcards of Jelenia Góra published, and only a part of the Town Public Library in Jelenia Góra collection.

We hope, though, that we will succeed in acquainting the readers not only with the variety of postcard themes, but also with their diverse, original replication techniques. Most importantly, the readers will have an opportunity to confront the sights of the present with the sights of the past.

The circles of old picture postcards collectors and scholars tried to establish the date of their first publication by analysing the history of postal services and postal regulations. It is assumed that picture postcards first emerged during the Franco-Prussian War of 1870.

In my opinion, the history of picture postcards of the Valley of Jelenia Góra and Karkonosze Mountains is connected with the tourism development, or, more precisely, with the tourism promotion.

Historians consider the beginnings of tourism in this region to be very early. The first tourists – or patients – turned up in Cieplice to repair their health as early as in the Middle Ages. With time, the resort expanded to accommodate the visitors' needs. One of the postcards in this album presents oval structures of swimming pools, built in the 17<sup>th</sup> century and incorporated into the still existing

Dom Zdrojowy (the Spa House) in the 1920s. At the end of the 17<sup>th</sup> century, the St. Lawrence Chapel was erected at the summit of Mount Śnieżka. The highest crest of Karkonosze Mountains became an attractive destination for religious and hiking excursions. The scarce shepherds' huts were transformed into mountain shelters. Prior to 1870, the Karkonosze were the highest and the most-frequented mountains in Prussia.

The real development of tourism came along with the launch of the first railway connection of Jelenia Góra with Berlin in 1866, and with Wrocław a year after. Owners of the tourist establishments started to compete for their customers. In 1870, the keeper of Mount Śnieżka shelter hut – Friedrich Sommer – published a postcard adorned with a picture of Mount Śnieżka summit on the correspondence side. The image was probably replicated by means of a rubber stamp. Sommer's postcard is the oldest picture postcard from the Valley of Jelenia Góra. It was published in the same year as the illustrated war postcards, considered to be the oldest in history. The card of 1870 is known only from press reports; however, an almost identical card has been preserved to this day in the collection of the Karkonosze Museum.

Today, picture postcards are an important element of tourism promotion. Tourists convey their travel impressions not only in writing, but also by means of an image. Images are even beginning to oust the written messages. Publishers of numerous postcards relieve the tourists to such degree, that they include pre-printed messages of greetings from Jelenia Góra or the Karkonosze. All the tourist has to do is to sign their name, and the addressee receives a picture, speaking about the holiday attractions all by itself, instead of any description.

The album "The Valley of Jelenia Góra in Old Postcards" offers the present-day tourist yet another opportunity to see this beautiful corner of Poland – a time travel.

Marcin Zawila

### **Od tłumacza:**

W tłumaczeniu niemieckim – w odróżnieniu od wersji polskiej i angielskiej – zachowano jako wiodące nazewnictwo niemieckie, dodając w nawiasie nazwy obowiązujące po 1945 roku. Ułatwi to Czytelnikowi niemieckojęzycznemu identyfikację historycznych obiektów przedstawianych na widokówkach, które powstawały w czasach, gdy ziemie te należały do Niemiec.

### **Vom Übersetzer:**

In der deutschen Übersetzung – anders, als in der polnischen und englischen – wurden die deutschen Namen als führend beibehalten und in Klammern die nach 1945 geltenden Namen angegeben. Es erleichtert dem deutschsprachigen Leser die Identifizierung der historischen Orte und Objekte auf den Ansichtskarten, die in deutscher Zeit entstanden sind.





**Wszystkie reprodukowane pocztówki pochodzą ze zbiorów Grodzkiej Biblioteki Publicznej w Jeleniej Górze**  
**Alle reproduzierten Ansichtskarten stammen aus den Sammlungen der Städtischen Bibliothek in Hirschberg**  
**All reprinted postcards come from the collection of the Town Public Library in Jelenia Góra**





Wyd.: G. Blümlein & C, Frankfurt a/M., nie datowana, rok obiegu 1905

### Jelenia Góra – Panorama

First mentions of Jelenia Góra date back to the late 13<sup>th</sup> century; historians, however, seek for the beginnings of the settlement in the 12<sup>th</sup> century, at the time of king Bolesław Krzywousty's reign. The Czech Luxembourg dynasty took over the authority over the town from the hands of the Piast dynasty in the 14<sup>th</sup> century, and in the 16<sup>th</sup> century the town was

seized by Austrian Habsburg dynasty. Jelenia Góra – a flourishing center of weavery and trade – was thoroughly destroyed during the Thirty-Years War. Prussian reign began in the city in the 18<sup>th</sup> century. The town, along with the entire region of Lower Silesia, remained a part of German territories until 1945.

### Jelenia Góra – panorama

Pierwsze wzmianki o Jeleniej Górze (Hirschberg) pochodzą z końca XIII wieku, jednak badacze doszukują się początków osady już w wieku XII, w czasach Bolesława Krzywoustego. W XIV wieku miasto przeszło z rąk piastowskich pod panowanie czeskich Luksemburgów, a w wieku XVI – austriackich Habsburgów. Jelenia Góra – kwitnący ośrodek tkactwa i kupiectwa – została doszczętnie zniszczona w czasie wojny 30-letniej. W XVIII wieku rozpoczęło się tu panowanie pruskie. Miasto – podobnie jak cały Dolny Śląsk – pozostało częścią ziem niemieckich do roku 1945.

### Hirschberg – Allgemeinansicht

Die ersten Nachrichten über Hirschberg stammen aus dem Ende des 13. Jahrhunderts, doch viele Forscher vermuten die Entstehung eines Handelsflecks bereits im 12. Jhd, in der Zeit Boleslaus Schiefmunds. Im 14. Jhd. Kam die Stadt in die Macht der böhmischen Luxemburger und im 16. Jhd. – der österreichischen Habsburger, Hirschberg – ein blühendes Zentrum der Weberei und des Handels – wurde im 30-jährigen Krieg beinahe völlig zerstört. Im 18. Jhd. begann die Herrschaft der Preußen über dem Land. Die Stadt blieb – wie ganz Niederschlesien – ein Teil der deutschen Gebiete bis 1945.